

LANDENBELEID IRAN 23-1-2024 CHRISTENEN EN AFVALLIGEN

gave
gevlucht. gezien. geliefd.

Op 23 januari 2024 maakte de staatssecretaris nieuw landenbeleid Iran bekend wat betreft de positie van sommige groepen christenen en afvalligen.[1] De aanleiding is gelegen in de informatie van het Algemeen Ambtsbericht Iran van september 2023. In dit rapport wordt betoogd dat de beleidswijziging niet gedragen wordt door de informatie uit voornoemd ambtsbericht en andere relevante bronnen.

SAMENVATTING

Christenen

In het nieuwe beleid wordt t.a.v. leden van huiskerken die enkel de bijeenkomsten bezoeken maar die niet actief evangeliseren niet meer aangenomen dat er sprake is van groepsvervolging. Opmerkelijk is dat de staatssecretaris wel erkent dat de groep christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken nog altijd problemen ondervindt en dat er sprake lijkt van een verharding, maar volgens de staatssecretaris zijn niet de ontwikkelingen van de situatie bepalend maar de situatie in land van herkomst zelf. Kennelijk kan het in zijn ogen zo zijn, dat de ontwikkelingen wijzen op een verslechtering terwijl de actuele situatie toch beter kan zijn dan op basis van eerdere ambtsberichten is aangenomen.

Met betrekking tot de actuele situatie lijkt vooral aandacht gegeven te zijn aan de omstandigheid van toenemende secularisering in Iran. Hiermee wordt echter voorbijgegaan aan het feit dat bedoelde secularisering zich wel voordoet in de breedte van de samenleving, terwijl het in Iran vooral, en blijkens ambtsbericht van september 2023 in steeds ernstigere mate, de overheid is die zich schuldig maakt aan de vervolging van afvalligen en christenen. Daarbij is mede uit de wijze waarop de overheid reageert op de protesten tegen de hoofddoekplicht duidelijk dat de overheid bepaald niet meebeweegt met de seculariseringstendens.

Voorts maakt de staatssecretaris een kunstmatig onderscheid tussen huiskerkleden die evangeliseren en huiskerkleden die enkel de bijeenkomsten bezoeken. Uit het ambtsbericht van september 2023 blijkt dat veel christelijke bekeerlingen naar buiten toe geen uiting geven aan hun geloofsovertuiging uit vrees voor strafrechtelijke vervolging. Blijkbaar leeft de behoefte aan het uitdragen van het geloof veel breder dan alleen bij die leden die dat ondanks de risico's toch durven doen. Het feit dat veel leden dit niet aandurven vanwege reële vrees voor vervolging maakt reeds dat zij zijn blootgesteld aan die vervolging. Daar komt voorts bij dat evangelisatie aan het bestaan van huiskerken in Iran ten grondslag ligt. Huiskerken bestaan dankzij evangelisatie, in welke vorm dan ook. Bovendien erkent de beslisnota zelf ook, dat de groep christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken nog altijd problemen ondervindt en dat er sprake lijkt te zijn van een verharding, wat aldus niet enkel de evangeliserende leden betreft.

[1] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2024/01/23/tk-beslisnota-bij-landenbeleid-iran-2023

Afvalligen

Afvalligen die hun afvalligheid actief uitdragen worden niet meer aangemerkt als risicogroep. Redengevend is, dat uit het huidige ambtsbericht blijkt dat er weinig risico is om beschuldigd te worden van afvalligheid. De staatssecretaris miskent hiermee dat afvalligen wel degelijk groot risico lopen op vervolging door de overheid vanwege hun afvalligheid, ook al is de afvalligheid zelf niet de formele vervolgingsgrond. De Iraanse overheid oefent dwang uit op naleving van islamitische voorschriften, zoals de ramadan en kledingvoorschriften voor vrouwen. Dit leidt er toe dat veel afvalligen gedwongen worden hun niet-islamitische geloofsovertuiging in het openbare leven verborgen te houden, wat reeds een daad van vervolging inhoudt.
Ook voor afvalligen geldt dat de toenemende secularisering in de Iraanse maatschappij niet met zich meebrengt dat de Iraanse overheid toleranter is geworden ten aanzien van afvalligheid en uitingen daarvan. Het ambtsbericht beschrijft uitvoerig hoe de Iraanse overheid protesten tegen de hoofddoekjesplicht met harde hand de kop in heeft gedrukt. De Iraanse overheid tolereert uitingen van afvalligheid en secularisering in het openbare leven heel nadrukkelijk niet maar stelt zich op als hoeder en handhaver van islamitische normen en waarden waarvan de essentie gelegen is in het voldoen aan de religieuze verplichtingen. Dit geldt ook breder: politiek verzet tegen het regime wordt gezien als verzet tegen de islamitische republiek Iran en als verzet tegen Allah.
Te makkelijk wordt er van uitgegaan dat naleving van religieuze verplichtingen in Iran geaccepteerd moet worden omdat in iedere samenleving een zekere mate van aanpassing aan heersende gebruiken vereist is om in die samenleving te kunnen functioneren. Het is in dit verband echter zeer opmerkelijk dat de staatssecretaris te dezen in zijn redenering geheel voorbijgaat aan de toenemende secularisering die juist met zich meebrengt dat het niet nodig is om je te conformeren aan islamitische voorschriften teneinde je in die samenleving te kunnen handhaven. Voorts wordt miskend dat er een principieel verschil is tussen enerzijds een eventuele afkeuring van onaangepast gedrag vanuit de maatschappij en anderzijds de zware strafvervolging van onaangepast gedrag waaraan de Iraanse overheid zich schuldig maakt. Ook is opmerkelijk dat de minister van J&V, anders dan de staatssecretaris, de hoofddoekjesplicht wel ziet als een religieus gebruik dat naar haar oordeel afbreuk doet aan de vereiste neutrale uitstraling van de politie.
Voorts gaat de staatssecretaris voorbij aan de informatie van het ambtsbericht waaruit blijkt dat bij andere overtredingen dan afvalligheid, de afvalligheid kan leiden tot verzwaring van de strafmaat. Ook dan is afvalligheid niet de formele vervolgingsgrond maar geeft het wel degelijk risico op ernstige schade. Ook dit is bij de beleidswijziging niet meegewogen.

Risico ondervraging bij terugkeer

Tot slot is aandacht besteed aan risico van ondervraging bij terugkeer, waarbij de autoriteiten van afvalligen en bekeerlingen kunnen eisen dat zij verklaren nog steeds moslim te zijn. De staatssecretaris miskent te dezen dat dit ook gezien moet worden als een daad van vervolging. Immers, ook dan mag de staatssecretaris niet van de vreemdeling verwachten dat hij zijn geloof (waarin begrepen de mogelijkheid van niet-geloven) verborgen houdt teneinde vervolging te voorkomen. Voorts lijkt de staatssecretaris het risico hierop te laag in te schatten als een vreemdeling Iran illegaal was uitgereisd en/of langere tijd in het buitenland heeft verbleven en/of de autoriteiten weten of vermoeden dat iemand elders asiel heeft aangevraagd op grond van een (al dan niet geveinsde) bekering of afvalligheid. Deze kennis of vermoedens kunnen de autoriteiten op diverse wijzen, onder meer via informanten of met toepassing van dwang, verkregen hebben.

INHOUD

Christenen 4
Beleidswijziging 4
Motivering 4
Secularisering sargument 5
Startpunt voor de beoordeling 5
Wat zegt het ambtsbericht zelf? 6
Algemeen beeld 6
Evangeliserende en niet-evangeliserende huiskerkleden 6
Conclusie 9
Afvalligheid 10
Beleidswijziging en motivering 10
Ramadan en kledingvoorschriften 10
Geloof en politiek 11
Religie en cultuur 13
Afvalligheid als verzwarende factor 15
Conclusie 15
Risico ondervraging bij terugkeer 17
Verklaren nog steeds moslim te zijn 17
Afvalligen 17
Bekeerlingen 18
Risico op ondervraging 18
Risicoverhogende factoren 19
Australisch DFAT rapport 19
Monitoring na aankomst 20
Conclusie 20

CHRISTENEN

Beleidswijziging
Tot 23 januari 2024 werd aangenomen dat er sprake is van groepsvervolging t.a.v. christenen die actief zijn voor 'nieuwe kerken' of evangeliseren en t.a.v. leden van huiskerken die bijeenkomsten bijwonen. In het nieuwe beleid wordt alleen t.a.v. christenen die evangeliseren nog aangenomen dat er sprake is van groepsvervolging. Christenen die actief zijn voor 'nieuwe kerken' en leden van huiskerken die bijeenkomsten bijwonen worden nu benoemd als 'christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken' en aangemerkt als risicogroep.

Motivering
De motivering is:

> *"Uit het onderhavige ambtsbericht blijkt niet dat er sprake is van systematische vervolging van alle christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken, waarbij eenieder die behoort tot deze groep wordt blootgesteld aan vervolging. Hierbij wordt met name veel gewicht toegekend aan het feit dat huiskerken en nieuwe kerken weliswaar actief gemonitord worden maar dit niet per definitie altijd leidt tot vervolging, in vreemdelingrechtelijke zin, van alle bezoekers. Zij worden dus niet systematisch als groep vervolgd, en als er sprake is van vervolging lijkt dat zich vooral te richten op huiskerken of nieuwe kerkgemeenschappen die actief bekeren en op zoek zijn naar nieuwe leden."*

In de onderbouwing van de beslisnota wordt opgemerkt:

> *"Er is een actief opsporingsbeleid door de Iraanse autoriteiten met betrekking tot het bezoeken van huiskerken door bekeerde christenen. Het bezoeken van een huiskerk kan door de autoriteiten worden beschouwd als een activiteit die is 'gericht tegen de Islamitische Republiek'. Deze huiskerken worden nauw gemonitord door de Iraanse autoriteiten. Indien de huiskerken in de ogen van de autoriteiten te ver gaan, kan het bezoeken van huiskerk-bijeenkomsten leiden tot ondervraging, bedreiging, arrestatie en/of strafrechtelijke veroordeling. Volgens het ambtsbericht gaat het hierbij alleen om huiskerken die zich bezighouden met evangeliseren. Ook invallen bij huiskerken richten zich volgens een bron uit het ambtsbericht voornamelijk op huiskerken die actief bekeren of op zoek zijn naar nieuwe leden. Het richt zich dus kennelijk niet op alle huiskerken en er kan niet gespecificeerd worden hoe vaak huiskerken in de verslagperiode zijn opgerold omdat veel informatie niet in de openbaarheid komt. Volgens verschillende bronnen werden sommige christenen die bij een inval in een huiskerk werden aangetroffen, gewaarschuwd en gedwongen om een verklaring te ondertekenen waarin stond dat zij afzagen van verder (online) contact met andere christenen en van het zoeken naar online christelijk materiaal. Maar niet elk bezoek aan een huiskerk leidt kennelijk zonder meer tot vervolging en de vraag of elk bij de autoriteiten bekend bezoek aan een huiskerk door een bekeerde christen zonder meer tot strafrechtelijke vervolging leidt, kon door geen enkele bron worden bevestigd."*

Volgens de beleidsnotitie waren er in het voorgaande ambtsbericht al aanwijzingen dat het beleid mogelijk diende te worden aangepast op dit punt en is aangegeven dat dit punt nauwlettend in de gaten zou worden gehouden bij de volgende beleidscyclus.[2]

> *"Het startpunt bij deze beoordeling is niet het huidige landgebonden beleidskader afgezet tegenover de meest recente ontwikkelingen maar juist de situatie in het land van herkomst,*

[2] Verwezen wordt naar een 'bijgevoegde nota, p. 4'.Die nota is niet bijgevoegd bij de publicatie op rijksoverheid.nl, ook is niet gespecificeerd om welke nota het gaat. Het is aldus niet duidelijk om welke nota het gaat.

zoals weergegeven in het ambtsbericht, in het licht van de geldende vreemdelingrechtelijke wet- en regelgeving."

De beleidsnotitie erkent wel dat de groep christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken nog altijd problemen ondervindt en dat er sprake lijkt van een verharding, maar dat dit wel gebeurt tegen de achtergrond van een steeds meer seculariserende samenleving. Hierbij wordt verwezen naar par. 4.3.3 van dezelfde beleidsnotitie. In deze paragraaf wordt gesteld dat de toenemende secularisering inhoudt dat iemand die zich heeft afgewend van de islam niet op voorhand in de problemen komt. "*Er is geen maatschappelijke druk om islamitische rituelen te volgen.*"

Secularisering sargument

Onze stichting acht deze motivering zeer bezwaarlijk. Immers, het secularisering-argument betreft de risico's die een afvallige (waaronder begrepen ook bekeerlingen) vanuit de familie en bredere sociale omgeving kan lopen. Met de toenemende secularisering kan gesteld worden dat afvalligheid of bekering tot een ander, niet-islamitisch, geloof in de bredere maatschappij steeds meer geaccepteerd wordt. Dit is echter iets heel anders dan acceptatie door de overheid. Dit blijkt reeds uit de reactie op de protesten tegen de hoofddoekjesplicht. Niet valt in te zien en niet is gemotiveerd dat de toenemende secularisatie een matigende invloed heeft op het zeer restrictieve overheidsbeleid jegens afvalligen en bekeerlingen. De toenemende secularisatie zegt aldus niets over de risico's op vervolging door de overheid. Daarmee is de beleidswijziging onvoldoende gemotiveerd.

De toenemende secularisatie zegt niets over de risico's op vervolging door de overheid.

Startpunt voor de beoordeling

Zoals reeds aangehaald, is het startpunt voor de beoordeling volgens de beleidsnota "*de situatie in het land van herkomst, zoals weergegeven in het ambtsbericht, in het licht van de geldende vreemdelingrechtelijke wet- en regelgeving*" en niet "*het huidige landgebonden beleidskader afgezet tegenover de meest recente ontwikkelingen.*" Hiermee wil blijkbaar gezegd zijn, dat de in het ambtsbericht gesignaleerde verslechtering van de veiligheidssituatie van bekeerlingen in Iran kan leiden tot de conclusie dat er minder snel aanleiding is voor internationale bescherming. Dit is op zijn minst opmerkelijk te noemen. Was in het verleden geoordeeld dat er ten aanzien van leden en bezoekers van huiskerken sprake is van groepsvervolging, een oordeel dat gebaseerd was op de toenmalige situatie in land van herkomst, thans wordt geoordeeld dat bij een volgens ambtsbericht verslechterde situatie in land van herkomst geen sprake meer is van groepsvervolging.

Nu kan het zijn dat de verslechterde situatie geen betrekking heeft op de groep die slechts een huiskerk bezoekt maar alleen op de groep die actief evangeliseert. Echter, zoals ook reeds aangehaald, stelt de beslisnota zelf dat de groep christenen die nieuwe kerken of huiskerken bezoeken nog altijd problemen ondervindt en dat er sprake lijkt te zijn van een verharding, wat aldus niet enkel de evangeliserende leden betreft.

Volgens de beslisnota kan een verslechterende situatie in land van herkomst leiden tot de conclusie dat er minder snel aanleiding is voor internationale bescherming dan voorheen.

Wat zegt het ambtsbericht zelf?

Algemeen beeld

In het Algemeen Ambtsbericht Iran van september 2023 lezen we onder meer het volgende:

> "*Uit de geraadpleegde bronnen komt het beeld naar voren dat de positie van christenen sinds het ambtsbericht van mei 2022 is verslechterd. Zo nam het aantal arrestaties in de verslagperiode toe. De ngo's Article 18, Open Doors, Middle East Concern (MEC) en Christian Solidarity Worldwide (CSW) stelden in hun jaarrapport over 2022 dat er in dat jaar minstens 134 christenen vanwege hun geloof gearresteerd waren. In 2021 waren dat er minstens 59.*" (p. 76)
>
> "*In Iran vond er een verdere verharding plaats ten aanzien van zowel erkende als niet-erkende geloofsgemeenschappen. Er werd meer druk uitgeoefend op de leiders <u>en leden</u> van christelijke gemeenschappen. Verder namen de controle en monitoring toe.*" (p. 77, onderstreping MV)

Er is dus een forse toename van het aantal arrestaties en de druk neemt toe, ook op leden van christelijke gemeenschappen. Hier blijkt nog niet dat dat uitsluitend gaat over evangeliserende leden.

Evangeliserende en niet-evangeliserende huiskerkleden

Voorts lezen we:

> "*Niet-erkende geloofsgemeenschappen staan zwaar onder druk en genieten geen enkele bescherming. Zij worden nauw gemonitord, onder druk gezet en in sommige gevallen strafrechtelijk vervolgd. Veel christelijke bekeerlingen geven naar buiten toe dan ook geen uiting aan hun geloofsovertuiging uit vrees voor stafrechtelijke vervolging.*
>
> (…)
>
> "*Deze huiskerken worden nauw gemonitord door de Iraanse autoriteiten. Indien de huiskerken in hun ogen te ver gaan, kan het bezoeken van huiskerkbijeenkomsten leiden tot ondervraging, bedreiging, arrestatie en/of strafrechtelijke veroordeling.*" (p. 79)

Ook hier blijkt dat het bezoeken van de huiskerk reeds tot vervolging kan leiden indien de huiskerken in de ogen van de autoriteiten te ver gaan, kennelijk ongeacht de vraag welke leden van de huiskerk concreet 'te ver gaan'.

Ook dient opgemerkt te worden, dat het ambtsbericht uitdrukkelijk stelt dat veel christelijke bekeerlingen naar buiten toe geen uiting geven aan hun geloofsovertuiging uit vrees voor stafrechtelijke vervolging. Dit maakt het onderscheid in het nieuwe beleid tussen evangeliserende christenen en leden die (enkel) een huiskerk bezoeken zeer discutabel. Immers, blijkens het arrest HvJ EU van 5 september 2012 (ECLI:EU:C:2012:518) mag niet worden verlangd dat een vreemdeling zich terughoudend zal opstellen bij de uitoefening van zijn geloofsovertuiging in het land van herkomst teneinde vervolging te voorkomen. Dat een lid van een huiskerk enkel de bijeenkomsten bezoekt zonder zelf te evangeliseren is aldus onvoldoende reden om hem te rekenen tot een risicogroep in plaats van aan te nemen dat hij te maken heeft met groepsvervolging. Het feit dat iemand het niet aandurft om zijn nieuwe geloof te uiten maakt al dat hij de druk van de groepsvervolging ondervindt en kan reeds gezien worden als een daad van vervolging, aldus de UNHCR.[3] Alleen als zou blijken dat hij evangelisatie niet belangrijk vindt, zou

[33] "*In fact, being compelled to forsake or conceal one's religious belief, identity or way of life where this is instigated or condoned by the State may itself constitute persecution, or be part of a pattern of measures that cumulatively amount to persecution in an individual case.*" UNHCR amicus curiae 202005668-1-V2 and 202102293-1-V2, September 2021 onder 4.2. UNHCR verwijst hierbij ook naar arrest Australian High Court, 9 december 2023, S395/2002 en S396/2002 v. Minister for Immigration and Multicultural Affairs, onder 40:

mogelijk aangenomen kunnen worden dat hij niet te maken heeft met groepsvervolging. Maar dan nog blijkt uit het hetgeen alhier uit ambtsbericht is aangehaald, dat het bezoeken van een huiskerk waarvan (een deel van) de leden evangeliseren, voor elke bezoeker dezelfde risico's met zich meebrengt, waarbij voorts zij opgemerkt dat een huiskerk moeilijk kan bestaan zonder enige vorm van evangeliseren. Immers, aan het bestaan van elke huiskerk liggen evangelisatie-activiteiten ten grondslag aangezien de huiskerken voornamelijk gevormd worden door ex-moslims die door anderen in aanraking gekomen zijn met het christelijke geloof. In het Algemeen ambtsbericht Iran van maart 2019 wordt hierover gezegd:

> "*Aangezien de nieuwe kerken grotendeels uit bekeerlingen bestaan, betekent dit dat zij moslims toelaten tot hun diensten. (…) Het toelaten van moslims tot kerkdiensten zullen de autoriteiten hoogstwaarschijnlijk als bekeringsactiviteit beschouwen.*" (p. 28)

Bovendien is niet duidelijk wanneer precies sprake is van evangelisatie en wanneer niet. Het is goed denkbaar dat een huiskerklid in het algemeen geen evangeliserende activiteiten durft te ondernemen die een zekere mate van publiek karakter kunnen hebben, wat echter niet uitsluit dat hij wel in de situatie kan komen dat er in de privésfeer een vertrouwelijk geloofsgesprek ontstaat wat de facto ook evangelisatie is. Het ambtsbericht maakt in dit verband ook niet inzichtelijk wanneer er sprake is van een situatie die in de ogen van de autoriteiten 'te ver gaat'.

Het onderscheid tussen evangeliserende en niet-evangeliserende huiskerkleden is kunstmatig

Het ambtsbericht stelt voorts:

> "*Leden van erkende en niet-erkende geloofsgemeenschappen kunnen in Iran strafrechtelijk vervolgd worden. Daarbij variëren de strafeisen. Een boete, drie maanden tot tien jaar gevangenisstraf, de ontzegging van bepaalde burgerrechten, een interne ballingschap, de ontzegging van toegang tot bepaalde communicatiemiddelen en in sommige gevallen de doodstraf zijn allemaal mogelijk.*" (p. 79)

Ook hier is sprake van huiskerkleden in algemene zin. Het ambtsbericht vervolgt wel met

> "*In het geval van het evangeliseren van moslims en het verkondigen van het evangelisch christendom kunnen bekeerlingen te maken krijgen met strafrechtelijke vervolging (…). De autoriteiten bestraffen dit doorgaans op grond van propaganda tegen de IRI door het promoten van evangelisch zionistisch christendom (artikel 500 WvS).*" (p. 79.80)

doch hiermee wordt het voorgaande over huiskerkleden in het algemeen niet ontkracht. Het gaat er bij deze aanvulling kennelijk vooral over dat bij het evangeliseren van moslims een specifieke juridische grondslag wordt gehanteerd ter onderbouwing van de strafrechtelijke vervolging. Vervolgens noemt het ambtsbericht echter nog meer juridische gronden voor het vervolgen van christenen, waaronder ook:

> "*Lidmaatschap van een illegale organisatie (artikel 499 WvS). Hierop staat drie maanden tot vijf jaar gevangenisstraf.*"
>
> "*Beledigen van de heiligdommen van de religie (artikel 513 WvS). Hierop staat één tot vijf jaar gevangenisstraf of de doodstraf. *"
>
> "*Bedreigen van de nationale veiligheid (artikel 610 WvS). Hierop staat twee tot vijf jaar gevangenisstraf.*"

"*persecution does not cease to be persecution for the purpose of the Convention because those persecuted can eliminate the harm by taking avoiding action within the country of nationality. The Convention would give no protection from persecution for reasons of religion or political opinion if it was a condition of protection that the person affected must take steps – reasonable or otherwise – to avoid offending the wishes of the persecutors.*"

Bij geen van deze drie vervolgingsgronden is gesteld dat die niet of minder van toepassing zijn bij leden die enkel de huiskerken bezoeken maar niet evangeliseren. Het ambtsbericht laat zich niet in die zin lezen en laat zich er ook niet anderszins over uit.

De staatssecretaris stelt wel in zijn kamerbrief van 23 januari 2024 dat huiskerken en nieuwe kerken weliswaar actief gemonitord worden maar dat dit niet per definitie altijd leidt tot vervolging, in vreemdelingrechtelijke zin, van alle bezoekers. Het is echter niet duidelijk wat hij hiermee precies wil zeggen. In Nederland worden ook niet alle verkeersovertredingen beboet, wat echter niet wil zeggen dat de overheid bepaalde groepen verkeersovertreders ontziet bij het opleggen van boetes. De stelling dat de Iraanse autoriteiten leden die enkel een huiskerk bezoeken maar niet evangeliseren (veelal) zouden ontzien wat betreft strafvervolging vindt geen steun in het ambtsbericht dat immers stelt dat onbekend is of elk bij de autoriteiten bekend bezoek aan een huiskerk door een bekeerde christen zonder meer tot strafrechtelijke vervolging leidt. (p. 83). Aan hetgeen onbekend is kunnen geen conclusies worden verbonden. Wel stelt het ambtsbericht (p. 83) dat volgens Open Doors in het verleden met name de leiders van groepen bekeerde christenen strafrechtelijk werden vervolgd, maar dat een toenemend aantal bekeerlingen die geen leidende rol spelen ook te maken krijgen met strafvervolging.[4] Ook blijkt uit het ambtsbericht dat huiskerkleiders te maken kunnen krijgen met zwaarder straffen zoals een langere gevangenisstraf, maar dat is geen nieuwe ontwikkeling, dat meldden eerdere ambtsberichten al[5] en dat doet ook niet af aan de vervolging van huiskerkbezoekers in algemene zin. De woordvoerder van Open Doors vermelde bijvoorbeeld het volgende tijdens een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer:

> *"De rechter die ik noemde was in 2022 ook heel druk met zaken tegen christenen. Hij lijkt daarbij zijn uiterste best te doen om aanvullende straffen uit te delen. Denk daarbij aan het verbod op het gebruik van elektronische apparaten, zoals computers en mobiele telefoons, aan reisverboden en aan verbanning naar afgelegen gebieden in Iran. In een zaak medio vorig jaar kreeg de Iraans-Armeense dominee Joseph Shahbazian tien jaar cel en de ex-moslima's Mina Khajavi en Malihe Nazari allebei zes jaar. De aanklacht is: handelen tegen de nationale veiligheid door het promoten van zionistisch christendom. Naast het beledigen van het christelijke geloof, probeerde rechter Afshari de vrouwen over te halen weer terug te keren naar de Islam en de dominee ervan te beschuldigen dat hij hen onder valse voorwendselen overgehaald had zich te bekeren. Dat zou de vrouwen strafvermindering opleveren en de dominee zou juist meer straf krijgen. De vrouwen weigerden dit en dat betekende zes jaar cel voor hen. In 2022 werden in totaal 101 christenen gearresteerd, werden er 51 vastgehouden en zaten 29 gevangenis- of verbanningstraffen uit."*[6]

Dit bevestigt het beeld dat niet alleen de evangeliserende dominee te maken heeft met ernstige vervolging maar ook de vrouwen die zich enkel hebben laten bekeren en een huiskerk bezoeken. Mevrouw Mina Khajavi is bijvoorbeeld wel beschuldigd van het bekeren van haar man en zoon[7], maar dat is nog daad van actief naar buiten het geloof uitdragen aangezien dit zich in de privésfeer zal hebben voorgedaan. Bovendien is dit iets dat bij elke bekeerling en huiskerkbezoeker

[4] Zo ook uitspraak UK Upper Tribunal van 20 februari 2020, PS (Christianity – risk) Iran CG [2020] UKUT 00046 (IAC) https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/2020-02-20-upper-tribunal
[5] Zie bijvoorbeeld Algemeen Ambtsbericht Iran van maart 2019, p. 28.
[6] Verslag van rondetafelgesprek d.d. 2 februari 2023, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 23 432, nr. 495, p. 6
[7] https://www.sdok.nl/wat-kan-ik-doen/bemoedig/stuur-een-kaart/mina-khajavi

kan gaan spelen, bijvoorbeeld als familieleden vragen gaan stellen over veranderingen die ze opmerken in iemands doen en laten.[8]

Conclusie

De aan de beleidswijziging ten grondslag liggende opvatting dat er t.a.v. leden van huiskerken die (enkel) de bijeenkomsten bezoeken zonder hun geloof naar buiten uit te dragen, ontbeert deugdelijke onderbouwing. De informatie van het ambtsbericht wijst juist eerder in de richting dat die groep meer dan voorheen te maken kan krijgen met groepsvervolging dan dat dat minder zou zijn. Dat de Iraanse samenleving steeds meer seculariseert doet daar niet aan af, aangezien in Iran de overheid de belangrijkste actor van vervolging is en niet de sociale omgeving en de overheid zelf niet meegaat in de secularisering maar juist, blijkens ambtsbericht, in toenemende mate inzet op vervolging van bezoekers van huiskerken en niet alleen van de leiders of van die leden die hun geloof naar buiten uitdragen.

[8] Zie bijvoorbeeld ons rapport 'Afvalligheid en bekering' versie 6.1, par. 6.8, te downloaden van https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/documentenarchief-afvalligheid-en-bekering
Ook in het asielrelaas van bekeerlingen komt regelmatig terug dat een waargenomen verandering bij iemand die christen is geworden aanleiding is voor vragen. Dit kan leiden tot gesprekken waarin het christelijke geloof steeds meer een rol gaat spelen en degene die de vragen ging stellen uiteindelijk ook zelf tot bekering kan komen.

AFVALLIGHEID

Beleidswijziging en motivering

Afvalligen die hun afvalligheid actief uitdragen worden niet meer aangemerkt als risicogroep. Redengevend is, dat het huidige ambtsbericht spreekt van slechts één voorbeeld waarbij iemand onder meer wegens afvalligheid is aangeklaagd. Er lijkt, samengevat, niet op toegezien te worden of de islamitische rituelen worden gevolgd en iemand die niet deelneemt aan religieuze activiteiten en voorschriften zou niet het risico lopen om beschuldigd te worden van afvalligheid. Ook over deze punten valt echter meer te zeggen, met name wat betreft de concrete punten van het houden van de ramadan en de kledingvoorschriften en wat betreft het risico op een verzwaarde strafmaat voor andere delicten als iemand gezien wordt als afvallige. Verder is geheel voorbijgegaan aan de risico's bij terugkeer verband houdende met ondervragingen over iemands geloof.

Ramadan en kledingvoorschriften

Blijkens Algemeen Ambtsbericht Iran van september 2023 (p. 85) is het in sommige gevallen strafbaar om niet deel te nemen aan religieuze activiteiten en zich niet aan voorschriften te houden. "*Dat geldt bijvoorbeeld* [i.e. kennelijk niet uitsluitend, MV] *voor mensen die tijdens de ramadan in het openbaar eten of drinken of voor vrouwen die zich niet houden aan de kledingvoorschriften. Dan kan het gebeuren dat iemand daarvoor strafrechtelijk wordt vervolgd. Mensen die niet deelnemen aan religieuze activiteiten en voorschriften kunnen ook te maken krijgen met allerlei beperkingen in het openbare leven.*"
Strikt genomen mag het juist zijn, wat de beslisnota uit ambtsbericht aanhaalt, dat beschuldiging van afvalligheid nauwelijks voorkomt. Dat neemt niet weg dat het staatstoezicht op naleving van de ramadan en de kledingvoorschriften in de openbare ruimte wel degelijk afvalligen raakt in het kunnen uiten van hun niet-islamitische identiteit. Afvalligen worden immers onder druk van strafrechtelijke vervolging gedwongen af te zien van het uiten van hun afvalligheid en zich daarentegen in het openbaar voor te doen als waren zij (vrome) moslims. Als een afvallige besluit zich in het openbaar te houden aan de regels van de ramadan en aan de kledingvoorschriften, houdt dat feitelijk in dat hij zijn overtuiging van niet- of andersgeloven verborgen houdt teneinde vervolging te voorkomen, wat op zichzelf reeds te zien is als een daad van vervolging.[9] Hier is in de in beslisnota gegeven motivering geen rekening mee gehouden. Zoals reeds ten aanzien van christenen is besproken, wordt in de beslisnota onevenredig veel nadruk gelegd op de secularisseringstendens in de maatschappij die met zich meebrengt dat afvalligheid voor steeds meer Iraniërs geen probleem is. Hiermee wordt er volledig aan voorbijgegaan dat de Iraanse overheid hier heel anders tegen aankijkt en nog steeds en onverdroten een zeer restrictief en onderdrukkend beleid voert om ongewenste uitingen van afvalligheid tegen te gaan, zoals ook opnieuw gebleken is in de reactie op de protesten tegen onder meer de hoofddoekjesplicht, zie Algemeen Ambtsbericht Iran september 2023, p. 16,17:

---

[9] "*In fact, being compelled to forsake or conceal one's religious belief, identity or way of life where this is instigated or condoned by the State may itself constitute persecution, or be part of a pattern of measures that cumulatively amount to persecution in an individual case.*" UNHCR amicus curiae 202005668-1-V2 and 202102293-1-V2, September 2021 onder 4.2. UNHCR verwijst hierbij ook naar arrest Australian High Court, 9 december 2023, S395/2002 en S396/2002 v. Minister for Immigration and Multicultural Affairs, onder 40:
"*persecution does not cease to be persecution for the purpose of the Convention because those persecuted can eliminate the harm by taking avoiding action within the country of nationality. The Convention would give no protection from persecution for reasons of religion or political opinion if it was a condition of protection that the person affected must take steps – reasonable or otherwise – to avoid offending the wishes of the persecutors.*"

> *"De opperste leider liet in toespraken doorschemeren geen genade te tonen voor de protestbeweging. Hij betitelde de protesten als straatrellen en de demonstranten als landverraders. Gaandeweg deze anti-overheidsprotesten zetten de autoriteiten in toenemende mate de klassieke middelen van repressie in. Deze repressie was een combinatie van het inzetten van (dodelijk) geweld en geraffineerdere methoden, zoals het beperken van het internet, het volledig uitschakelen van het netwerk, het verspreiden van nepnieuws en het uitzenden van (gedwongen) bekentenissen op de staatstelevisie. Deze methoden bleken effectief te zijn. Hoewel deze anti-overheidsprotesten voor veel maatschappelijke onrust zorgden, leidde dit niet tot grote machtsverschuivingen of koerswijzigingen bij de autoriteiten. Het dodelijke geweld van de zijde van de autoriteiten omvatte onder meer het schieten op demonstranten met handvuurwapens, jachtgeweren en machinegeweren.[100] Zo schoten de veiligheidstroepen tussen 17 en 19 november 2022 vier demonstranten dood in de stad Mahabad in de provincie West-Azerbeidzjan. Hun begrafenissen en herdenkingsbijeenkomsten veertig dagen na hun dood leidden op hun beurt tot meer protesten. Op 20 november 2022 greep de Revolutionaire Garde met militair geweld in om de protesten in Mahabad neer te slaan. Veiligheidstroepen traden ook met (dodelijk) geweld op bij vreedzame protesten en er werden ook vreedzame demonstranten gearresteerd."*
>
> *(…)*
>
> *Behalve met scherp schoten de veiligheidstroepen soms gericht en van korte afstand op de demonstranten met rubberkogels, hagel, traangasgranaten of paintballkogels. Volgens de speciaal rapporteur van de VN aangaande de mensenrechtensituatie in Iran werden in het bijzonder vrouwelijke demonstranten wreed aangepakt door gericht met hagelgeweren te schieten op hun gezicht en geslachtsdelen. Duizenden demonstranten, omstanders en toevallige passanten liepen soms ernstig letsel op. Enkele honderden mensen verloren één of beide ogen of kwamen hierbij om. Afgaande op het aantal meldingen was het seksuele geweld jegens demonstranten wijdverspreid."*

Geloof en politiek

Hoewel betoogd zou kunnen worden dat het hier niet gaat over vervolging van afvalligen maar om vervolging mensen die zich politiek actief uiten, is het onjuist om hierin een scherpe scheidslijn aan te nemen. Dit zou getuigen van een sterk westers-seculiere benadering die geen recht doet aan de situatie in een land als Iran waar de politiek religieus is en religie politiek. Dit hangt samen met de islam zelf die zijn centrale focus vindt in het voldoen aan de religieuze verplichtingen waar de Iraanse overheid meent op toe te moeten zien. Uit Colin Chapmans standaardwerk[10] citeren we als volgt:

> *"Het geloof in tauhied brengt een totale verandering teweeg in het leven van een moslim. Dit geloof doet hem buigen voor Allah alleen, die altijd en overal ziet wat hij doet. Hij moet zich ervoor inspannen dat de wetten van de schepper op alle terreinen van zijn leven heerschappij hebben, om zo de gunst van Allah te winnen."*

en[11]:

> *"Het belang van wetten in de islam wordt kort en bondig samengevat door Jozeph Schacht als hij zegt: 'De islamitische wet is het toppunt van het islamitisch denken, de meest typische manifestatie van de islamitische levensstijl, het hart en de ziel van de islam zelf'.[12]*

Kenneth Cragg legt eveneens de rol van de wet in de islam en de relatie tussen wet en theologie zo uit: De islam ziet wet als religie en religie als wet. De wet krijgt, meer nog dan de theologie,

[10] Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 69
[11] Colin Chapman, "*Kruis & halve maan*", blz. 98
[12] Joseph Schacht, "*Introduction to Islamic Law*", Clarendon Press, 1964, p. 1.

nadruk in de islam. Over het algemeen is de gehoorzaamheid aan de wil van God van meer belang dan gemeenschap in de kennis van Gods natuur. Openbaring is meer een richtlijn voor het leven dan de onthulling van een mysterie. De islam is in wezen meer 'onderwerping aan' dan 'gemeenschap met'.[13]
De wet (*sjarie'a*) in de islam vormt daarom 'de grondwet van de moslimse gemeenschap, het patroon van haar ordening als groep'.[14]
Chris Horrie en Peter Chippindale beschrijven dit heel concreet:

> "*Anders dan het christendom kon de islam zich nooit ontwikkelen tot een privé-godsdienst met een persoonlijk geweten en een persoonlijke ethiek. De islam is eerder een complete levenswijze met voorschriften over kleding, economie, handelsethiek, belastingtarieven, recht en bestraffing, maten en gewichten, politiek, oorlog en vrede, huwelijk en erfrecht, gezin en huiselijk leven, de zorg voor dieren en vee, seksuele betrekkingen binnen het huwelijk, opvoeding, eetgewoonten, koken, sociaal gedrag, vormen van begroeting en de regels van de gastvrijheid. Zelfs de manier waarop een glas water moet worden gedronken, wordt beheerst door de religieuze wet van de islam.*"[15]

Van belang is, dat in Iran de overheid van de 'islamitische republiek' zich heeft opgeworpen als hoeder en handhaver van de islamitische ethiek. Algemeen ambtsbericht Iran van september 2023 meldt bijvoorbeeld:

> "*Ook de veranderende situatie rondom de kledingvoorschriften droeg bij aan een verslechtering van de positie van vrouwen en meisjes. Er was op dit vlak een toename van repressie, controle en handhaving. Vrouwen liepen daarbij een groter risico op problemen van de zijde van personen die voor eigen rechter gingen spelen, al dan niet aangemoedigd door de autoriteiten. Zo benadrukte president Raisi op 1 april 2023 dat vrouwen zich moesten bedekken, omdat dat een religieuze noodzaak was.*" (p. 49, onderstreping MV)

Openbare uitingen die tegen de religieuze voorschriften in gaan kunnen met harde hand worden neergeslagen, zoals ook blijkt uit het referaat van Open Doors tijdens een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer:

> "*Iran telt ook een percentage niet-religieuzen, variërend van enkele procenten tot enkele tientallen procenten – dat zijn schattingen – en staat op de watchlist van het in 2022 uitgekomen Freedom of Thought Report van Humanists International. Het rapport stelt onder andere: «De regering zet periodiek tientallen mensen gevangen en executeert tientallen personen op beschuldiging van «vijandschap tegen God», moharebeh. Hoewel deze misdaad wordt gezien als een religieuze overtreding en kan worden gebruikt tegen humanisten en andere religieus andersdenkenden, wordt deze meestal gebruikt als een straf voor politieke acties die het regime uitdagen. Verzet tegen het theocratische regime wordt gezien als verzet tegen Allah. Iraans schrijver en mensenrechtenverdediger Golrokh "Ebrahimi Iraee en blogger Soheil Arabi zijn twee personen die op grond hiervan lange tijd vastzitten.» Vergeef het me als ik de namen niet goed uitspreek.*
> *Uit betrouwbare bron hoorden wij heel recent over de kwetsbare situatie van advocaten die zich inzetten voor mensenrechten, waaronder voor vrijheid van religie en levensovertuiging. Sinds oktober 2022 zijn 52 of zelfs 53 advocaten gearresteerd en deels weer op borgtocht vrijgelaten. Onder hen zijn zeventien of achttien vrouwelijke advocaten. De meesten zijn op borgtocht vrijgelaten. Sommigen hebben al straffen van een tot drie jaar ontvangen. Anderen mogen hun beroep niet meer uitoefenen of het land niet meer verlaten. Deze advocaten*

[13] Kenneth Cragg, "*Islam and the Muslim*", Open University Press, 1978, p. 49
[14] H.A.R. Gibb, in R.C. Zaehner (ed.), "*The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths*", Hutchinson, 1988, p. 172
[15] Chris Horrie en Peter Chippindale, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", p. 15

werkten voornamelijk in familierecht, eigendomsrecht, strafrecht, et cetera, maar tijdens de protesten zijn zij de families van de demonstranten gaan helpen. Voor het eerst in de geschiedenis, volgens onze informatie, zijn er zo veel advocaten tegelijk opgepakt. De namen zijn bekend bij ons en bij de collega's van de bahais, maar om veiligheidsredenen kunnen we die niet publiekelijk noemen. In besloten kring kan hier wel over gesproken worden."[16]

Het is inderdaad vaak niet de afvalligheid zelf die (zwaar) bestraft wordt, maar de vervolging treft wel degelijk diegenen die hun leven willen inrichten conform hun afvalligheid, i.e. hun niet- of anders geloven. Het acteren van de overheid hiertegen heeft onmiskenbaar de bedoeling en de uitwerking dat velen zich onthouden van het in het openbaar overtreden van onder meer de regels van de ramadan en de kledingvoorschriften, regels die door het Iraanse regime kennelijk gezien worden als de lakmoesproef van 'goede moslim' zijn. Immers, wie zich in het openbaar tegen deze regels verzet, verzet zich tegen de Islamitische Republiek en daarmee, in de ogen van de autoriteiten, tegen Allah.

Het is vaak niet de afvalligheid zelf die (zwaar) bestraft wordt, maar de vervolging treft wel degelijk diegenen die hun leven willen inrichten conform hun afvalligheid

Religie en cultuur

Een ander onderscheid is die tussen religie en cultuur. Ook dit onderscheid mag niet ontaarden in een, wederom typisch westers-seculiere, scheiding tussen de twee. In asielbesluiten wordt soms betoogd dat het houden van de ramadan en de islamitische kledingvoorschriften zoals de hoofddoekjesplicht een cultureel fenomeen is en dat van burgers verwacht mag worden dat ze de regels volgen die binnen de eigen culturele context gelden. Wederom wordt er dan aan voorbij gegaan dat gebruiken als de ramadan en de hoofddoekjesplicht in Iran niet gezien worden als een cultureel maar vooral als een religieus fenomeen. Zoals al aangehaald uit Algemeen Ambtsbericht Iran van september 2023 "*benadrukte president Raisi op 1 april 2023 dat vrouwen zich moesten bedekken, omdat dat een religieuze noodzaak was.*" (p. 49)
Ook op p. 85 worden de ramadan en de kledingvoorschriften op één lijn gesteld met religieuze activiteiten en voorschriften:

"*In sommige gevallen is het strafbaar om niet deel te nemen aan religieuze activiteiten en zich niet aan voorschriften te houden. Dat geldt bijvoorbeeld voor mensen die tijdens de ramadan in het openbaar eten of drinken of voor vrouwen die zich niet houden aan de kledingvoorschriften. Dan kan het gebeuren dat iemand daarvoor strafrechtelijk wordt vervolgd. Mensen die niet deelnemen aan religieuze activiteiten en voorschriften kunnen ook te maken krijgen met allerlei beperkingen in het openbare leven.*"

In de werkinstructie 2022/3 wordt opgemerkt "*dat het moeten voldoen aan bepaalde religieuze praktijken (denk hierbij bijvoorbeeld aan het niet op straat eten tijdens de ramadan) die in het land van herkomst gangbaar zijn, niet in alle gevallen te kwalificeren is als een niet te tolereren inbreuk op de persoonlijke geloofsovertuiging, identiteit of manier van leven. In iedere samenleving zal immers een zekere vorm van conformisme aan heersende gebruiken vereist zijn om te kunnen functioneren in die samenleving.*" (p. 17) en "*niet elke weigering deel te nemen aan bepaalde gebruiken hoeft bij terugkeer naar elk land van herkomst of in elke (geloofs-) gemeenschap problemen op te leveren. Denk daarbij aan personen die al jarenlang niet*

[16] Verslag van rondetafelgesprek d.d. 2 februari 2023, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 23 432, nr. 495, p. 6,7

meedoen met de Ramadan maar zich als afvallige verder niet uiten of bezighouden met geloofsovertuigingen." (p. 18) en "*zal het per vreemdeling verschillen wat de impact op zijn leven is door zich te moeten aanpassen aan de heersende religieuze gebruiken, en zal het per situatie verschillen om welke aanpassingen dit gaat, en of dit in dit kader van hem verlangd kan worden.*" (p. 19)
Hierin is vooral de gegeven motivering "*In iedere samenleving zal immers een zekere vorm van conformisme aan heersende gebruiken vereist zijn om te kunnen functioneren in die samenleving*" problematisch. Het gestelde is in zijn algemeenheid wel waar, maar het mist in de werkinstructie de context van de aanpassings*dwang* zoals die in een land als Iran in de wet is vastgelegd en in de praktijk functioneert.
Opmerkelijk is overigens, dat de staatssecretaris juist op dit punt miskent dat de Iraanse maatschappij steeds verder seculariseert, wat niet anders kan inhouden dan dat aanpassing aan islamitische regels niet vereist is om je in die maatschappij staande te kunnen houden zoals in de beslisnota (par. 4.3.3) gemotiveerd is: "*Er is geen maatschappelijke druk om islamitische rituelen te volgen.*"
Voorts maakt het een principieel verschil of de sociale omgeving afkeurend reageert als je je niet aanpast of dat de overheid er (zware) strafrechtelijke en civielrechtelijke gevolgen aan verbindt. Ook in Nederland komt het voor dat iemand in zijn sociale omgeving problemen ondervindt omdat hij zich in de ogen van die omgeving onvoldoende aanpast, ook als niemand hierdoor schade berokkend wordt. Dat hoeft op zich nog geen daad van vervolging te zijn in de zin van het vluchtelingenverdrag. Echter, als bedoeld onaangepast gedrag aanleiding is voor intimidatie, bedreiging en mishandeling door de sociale omgeving of als de overheid zelf over gaat tot strafrechtelijke vervolging ervan, dan ontstaat een ander beeld en kan er wel degelijk sprake zijn van vervolging in de zin van het vluchtelingenverdrag. Naar onze mening is dit ten aanzien van het Iraanse overheidsbeleid over de ramadan en kledingvoorschriften zonder twijfel van toepassing. Er is sprake van een onrechtmatige inperking van de vrijheid van godsdienst (die immers ook inhoudt het recht zich te onthouden van en onttrekken aan religieuze verplichtingen) gepaard gaande met zware straffen bij overtreding. De staatssecretaris lijkt dit in zijn beleid te bagatelliseren.

Het mag zo zijn dat in elke maatschappij een zekere vorm van aanpassing aan heersende gebruiken vereist is om te kunnen functioneren, maar een door de overheid opgelegde aanpassingsdwang is van heel andere orde

De opvatting van de staatssecretaris van J&V dat het bij de hoofddoekjesplicht gaat om een cultureel gebruik en niet om een religieus gebruik blijkt ook strijdig te zijn met de opvatting van de minister van J&V die te kennen heeft gegeven dat een hoofddoek geen deel kan uitmaken van het uniform van opsporingsambtenaren zoals politieagenten en BOA's, omdat het afbreuk doet aan de religieuze neutraliteit van de opsporingsambtenaar:

> "*Allereerst vind ik het belangrijk te benadrukken dat ik nadrukkelijk hecht aan de neutraliteit van opsporingsambtenaren bij hun taakuitvoering en in contact met het publiek. De politie is, als vertegenwoordiger van de Staat, volledig neutraal. De legitimiteit van het handelen van politie en de neutraliteit worden onder meer benadrukt door geen uitdrukking te geven aan of een standpunt te hebben over geloofs- of levensovertuigingen.*
> *Functies waarbij de overheid zich in de samenleving manifesteert met behulp van de sterke arm en gebruik maakt van dwangmiddelen, oefenen een bijzondere overheidstaak uit.*

Politieambtenaren dienen daarom, in contact met het publiek, in ieder geval afstand te nemen van uitingen die afbreuk (kunnen) doen aan de gezagsuitstraling, neutraliteit en veiligheid van de politiefunctie. Deze uitgangspunten vormen ook de basis voor de onlangs nog geactualiseerde Gedragscode lifestyle neutraliteit."[17] [1]

Voornoemde Gedragscode lifestyle neutraliteit (d.d. 23 april 2021)[18] meldt onder meer:

"*Vanwege de bijzondere positie van de Nederlandse politie dient door politieambtenaren, in contacten met het publiek, in ieder geval afstand te worden genomen van de volgende uitingen:*

1. zichtbare uiting(en) van (levens-) overtuiging, religie, politieke overtuiging, geaardheid, beweging, vereniging of andere vorm van lifestyle, die afbreuk doet aan de gezagsuitstraling, neutraliteit en veiligheid van de politiefuncties;"

Met in voetnoot de toelichting:

"*Hieronder worden verstaan uitingen die hieraan uitdrukking dienen of verondersteld worden te geven, zoals een kruisje, een hoofddoekje, een keppeltje, een hierop gerichte baard, insignes, speldjes, herkenningstekens e.d.*"

Gelet op dit verschil van opvatting tussen de staatssecretaris en de minister, is er kennelijk sprake van willekeur.

Anders dan de staatssecretaris van J&V, acht de minister van J&V de hoofddoekjesplicht een religieus gebruik

Afvalligheid als verzwarende factor

Voorts blijkt uit het algemeen ambtsbericht Iran van september 2023 (p. 84) dat afvalligheid kan worden benut als extra stok om mee te slaan voor een zwaardere straf, wanneer er al sprake is van een andere overtreding. Ook hier is in de motivering van de beslisnota aan voorbijgegaan. Het moge zo zijn dat afvalligheid op zichzelf meestal niet expliciet leidt tot strafvervolging, maar het kan dus bij andere vervolgingsgronden leiden tot strafvermeerdering, wat eveneens moet leiden tot de conclusie dat afvalligheid reëel risico geeft op vervolging in de zin van het vluchtelingenverdrag en op ernstige schade. Dit kan kennelijk elke afvallige overkomen als er ook maar enige aanleiding is voor strafrechtelijke vervolging op andere gronden.

Conclusie

Het feit dat er nauwelijks aanklachten zijn vanwege afvalligheid maakt nog niet dat afvalligen weinig risico lopen. Allereerst kan het niet-naleven van islamitische voorschriften, zoals de ramadan en kledingvoorschriften, zwaar bestraft worden. Dit raakt wel degelijk afvalligen omdat zij door de overheid gedwongen worden hun niet-islamitische identiteit verborgen te houden wat reeds een daad van vervolging is. Ook aan het met harde hand neerslaan van politieke protesten ligt repressie van (daadwerkelijke of toegedichte) afvalligheid ten grondslag. Verzet tegen het regime wordt namelijk gezien als verzet tegen Allah. Ten onrechte doet de staatssecretaris het voorkomen, als zou het bij het houden van de ramadan en bij de hoofddoekjesplicht gaan om een cultureel gebruik waarvan verwacht mag worden dat je je er aan aanpast omdat nu eenmaal in elke cultuur een zekere mate van aanpassing vereist is om je te kunnen handhaven. Juist in de context van de toenemende secularisering in Iran is die aanpassing niet

17 Kamerstuk 29614-162, vergaderjaar 2021-2022, d.d. 11 maart 2022, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022D09506&did=2022D09506

18 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/06/04/tk-bijlage-4-hjb-gedragscode-lifestyle-neutraliteit

noodzakelijk om je in de maatschappij te kunnen handhaven. Wel is die aanpassing noodzakelijk om ernstige, religieus-gemotiveerde, vervolging door de autoriteiten te voorkomen. Verder is verzuimd mee te wegen, dat afvalligheid kan leiden tot een zwaardere straf bij enige andere vorm van wetsovertreding, waarmee eveneens afvalligheid wel degelijk risico geeft van ernstige schade.

RISICO ONDERVRAGING BIJ TERUGKEER

De beslisnota gaat in par. 4.8 ook in op het risico van bekeerlingen en afvalligen bij terugkeer in Iran. Iraniërs die langere tijd in het buitenland hebben verbleven, kunnen bij terugkeer in Iran te maken krijgen met ondervragingen en verplicht worden middels een formulier te verklaren dat zij nog steeds moslim zijn. Dit gebeurt met name als vermoed wordt dat ze elders asiel hebben aangevraagd en daaraan afvalligheid of een bekering ten grondslag hebben gelegd. Volgens het in mei 2023 gepubliceerde IB 2023/35 *Risico bij terugkeer naar Iran voor (toegedicht) afvalligen* moet in de beoordeling van de asielaanvraag dan ook een standpunt ingenomen worden of van een vreemdeling verwacht mag worden dat hij verklaart moslim te zijn, ook als hij dat feitelijk niet is. In onderhavige beslisnota wordt in par. 4.8 nader ingegaan op de vraag hoe groot het risico is dat een terugkerende vreemdeling aan zulk een ondervraging blootgesteld zal worden. Beiden worden hieronder nader besproken.

Verklaren nog steeds moslim te zijn

Afvalligen

Onze stichting is al uitgebreid ingegaan op het IB 2023/35 *Risico bij terugkeer naar Iran voor (toegedicht) afvalligen*.[19] In dat IB wordt, samengevat, gesteld dat als een vreemdeling in land van herkomst of in Nederland geen uiting heeft gegeven aan zijn (geloofwaardig geachte) afvalligheid, van hem mag worden verwacht dat hij bij terugkeer in Iran verklaart nog steeds moslim te zijn. "*Het is niet aannemelijk dat voor de vreemdeling die zijn afvalligheid eerder (in Nederland) niet of nauwelijks uit, door het enkele ondertekenen van de verklaring een onhoudbare situatie ontstaat waardoor dit een daad van vervolging behelst.*" aldus het IB 2023/35 (p. 5).

Echter, het enkele feit dat een vreemdeling er kennelijk weinig of geen behoefte aan heeft zijn afvalligheid actief te uiten mag beslist niet betekenen dat van hem verwacht mag worden zich (nog steeds) voor te doen als moslim. Er is immers geen regel die voorschrijft dat afvalligheid actief geuit zou moeten worden. Het standpunt van de staatssecretaris dat het voor een vreemdeling die geen uiting geeft aan zijn afvalligheid in beginsel niet van belang is voor het behoud van zijn religieuze identiteit om te verklaren dat hij afvallig is, snijdt geen hout. Met dit standpunt wordt er immers aan voorbijgegaan dat een verklaring die van de vreemdeling bij terugkeer in Iran verlangd wordt niet vrijblijvend is, maar dat van de vreemdeling verlangd wordt religieus kleur te bekennen. Er wordt niet de mogelijkheid geboden de vraag of hij afvallig is te omzeilen, er wordt van hem verwacht dat hij positief verklaart nog steeds moslim te zijn. Met andere woorden: de IND verwacht van een afvallige die weinig of geen uiting geeft aan zijn afvalligheid, dat hij een religieuze identiteit veinst die hij niet heeft, wat dus altijd in strijd komt met zijn ware religieuze identiteit. Het standpunt dat dit niet op zichzelf reeds leidt tot een 'onhoudbare' situatie' kan dan ook niet worden gevolgd. Verwachten dat iemand verklaart (nog steeds) moslim te zijn betekent niets anders dan dat hij verklaart dat hij zich (nog steeds) conformeert aan de islamitische geloofsbelijdenis dat er geen God is dan Allah en dat Mohammed zijn profeet is, wat iets is dat van een afvallige niet verwacht mag worden. Dat hij zijn afvalligheid niet (actief) uitdraagt maakt dat niet anders. Positief verklaren dat je nog steeds moslim bent gaat immers een stuk verder dan je onthouden van het verklaren dat je afvallig bent.

[19] https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/ib-2023-35-risico-bij-terugkeer-naar-iran-voor-toegedicht-afvalligen

Bekeerlingen

Voorgaande geldt ook voor een christen-bekeerling. Indien de staatssecretaris de bekering van een Iraanse ex-moslim geloofwaardig acht maar hij op basis van het nieuwe landenbeleid Iran oordeelt dat hij niet heeft te vrezen voor ernstige schade, moet ook voor hem nog beoordeeld worden of hij bij terugkeer in Iran onderworpen wordt aan ondervragingen waarbij ook hij moet verklaren nog steeds moslim te zijn.

> *Verwachten dat iemand verklaart (nog steeds) moslim te zijn betekent niets anders dan dat hij verklaart dat hij zich (nog steeds) conformeert aan de islamitische geloofsbelijdenis dat er geen God is dan Allah en dat Mohammed zijn profeet is, wat iets is dat van een afvallige niet verwacht mag worden*

Risico op ondervraging

De beslisnota gaat in par. 4.8 nader in op de vraag in hoeverre er risico is dat een afvallige of bekeerling bij aankomst in Iran onderworpen zal worden aan voornoemde ondervraging waarbij verwacht wordt dat hij verklaart nog steeds moslim te zijn. De beslisnota gaat daarbij uit van het Algemeen Ambtsbericht Iran van september 2023. Het valt op dat het ambtsbericht (p. 114vv.) weinig eenduidig is omtrent het risico. De beslisnota weerspiegelt dat ook en trekt dan de conclusie dat er geen aanleiding is om in algemene zin aan te nemen dat er sprake is van gestelde vrees bij terugkeer voor asielzoekers in algemene zin noch voor gestelde bekeerlingen, atheïsten of afvalligen.

Bij nauwkeuriger lezen van het ambtsbericht valt er echter meer te zeggen dan de beslisnota doet: "*Als iemand asiel heeft aangevraagd en de autoriteiten zijn daarvan op de hoogte en iemand keert terug omdat het niet is gelukt, kan dat het risico om in de problemen te komen aanzienlijk verhogen.*" (Ambtsbericht p. 115,116) Volgens het Australische ministerie van buitenlandse zaken zou dit wel meevallen, maar "*volgens een andere bron zullen de autoriteiten bijna iedereen, van wie zij weten dat ze asiel hebben aangevraagd, ondervragen om te onderzoeken wat de reden voor de asielaanvraag was en of zij geen politieke of religieuze activiteiten hebben ondernomen.*" Ook kan het volgens een bron "*een rol spelen of iemand Iran legaal of illegaal heeft verlaten. Het kan een verzwarende factor zijn wanneer iemand het land illegaal is ontvlucht*" en "*Het kan bij terugkeer een rol spelen hoe lang iemand is weggeweest uit Iran. Als iemand lange tijd in het buitenland heeft verbleven, valt het meteen op en is het risico groot dat hij of zij bij aankomst zal worden ondervraagd over dat verblijf.*"

Daarbij komt: "*Als de Iraanse autoriteiten weet hebben van de asielaanvraag van een terugkeerder, zijn er allerlei manieren waarop zij hierachter konden komen, bijvoorbeeld via vrienden, familieleden, het monitoren van een sms-bericht of een telefoongesprek. De autoriteiten konden iemand bij terugkeer hierover bevragen. Ze konden dit ook ontdekken door de socialemedia-accounts van de betreffende persoon en anderen door te nemen.* (Ambtsbericht p. 116) Voorts: "*In toenemende mate komen berichten naar buiten waaruit blijkt dat personen onder druk worden gezet om de wachtwoorden van hun socialemedia-accounts te geven. Hierdoor krijgen de autoriteiten inzage in sociale netwerken binnen en buiten Iran. Het komt soms voor dat Iraniërs uit de diaspora bij aankomst in Iran op de luchthaven of bij het vertrek uit Iran wordt gevraagd naar deze wachtwoorden. Het weigeren om de wachtwoorden te geven is mogelijk, maar dan ondervindt die persoon daarvan ook de consequenties. Formeel-juridisch kan iemand niet worden verplicht om zijn of haar wachtwoord te geven, maar de autoriteiten kunnen*

bij een ondervraging gaan dreigen in de richting van degene die weigert en diens familieleden. Daarmee is weigeren in de praktijk geen optie."

Risicoverhogende factoren

Het beeld dat het ambtsbericht schetst is aldus dat het risico op bedoelde ondervraging aanmerkelijk kan zijn als:

- de Iraanse staatsburger eertijds illegaal was uitgereisd;
- de Iraanse staatsburger lange tijd in het buitenland heeft verbleven;
- de Iraanse autoriteiten er van op de hoogte zijn dat de terugkerende staatsburger in het buitenland asiel heeft aangevraagd, informatie die de autoriteiten op diverse wijzen, al dan niet met toepassing van dwang, verkregen kan hebben.

Het is bekend dat asielprocedures van Iraniërs in Nederland momenteel een jaar of langer duren, zeker als beroepsprocedures worden meegerekend. Veel Iraniërs die na een definitieve afwijzing terugkeren, zijn vaak al enkele jaren uit Iran weggebleven, wat het risico op bedoelde ondervragingen aanmerkelijk vergroot. Als iemand dan ook nog op een bij de Iraanse ambassade aangevraagde laissez passer zou terugkeren, dan is het wel zeer waarschijnlijk dat de Iraanse autoriteiten minstens een sterk vermoeden zullen hebben dat hij in Nederland asiel heeft aangevraagd, te meer indien DT&V bij de aanvraag bemiddeld heeft. De staatssecretaris lijkt in de beslisnota hier volledig aan voorbij gegaan te zijn.

Australisch DFAT rapport

Zoals gezegd zou dit alles volgens het in het Nederlandse ambtsbericht aangehaalde Australische DFAT *country information report* van 24 juli 2023 meevallen. De staatssecretaris haalt dit ook uitdrukkelijk aan in zijn beslisnota. Dit rapport is echter een stuk summierder dan wat hierboven uit het Nederlandse ambtsbericht is aangehaald. Het vermeldt enkel:

> *"Those who return on a laissez-passer are questioned by the Immigration Police at Imam Khomeini International Airport in Tehran about the circumstances of their departure and why they are traveling on a laissez-passer. Questioning usually takes between 30 minutes and one hour, however may take longer if the returnee is considered evasive in their answers and/or immigration authorities suspect a criminal history on the part of the returnee. Arrest and mistreatment are not common during this process.*
> *DFAT assesses that, unless they were the subject of adverse official attention prior to departing Iran (e.g. for their political activism), returnees are unlikely to attract attention from the authorities, and face a low risk of monitoring, mistreatment or other forms of official discrimination."*[20]

Het DFAT rapport bevat geen bronvermeldingen en geeft geen informatie over de vraag of er wel of geen speciale aandacht is voor afvalligen en bekeerlingen en voor mensen van wie bekend is of vermoed wordt dat ze in het buitenland asiel hebben aangevraagd. Het moge verder waar zijn, dat arrestaties en mishandeling bij de ondervraging op het vliegveld niet gebruikelijk zijn, maar ook daarover meldt ons Algemeen Ambtsbericht van september 2023 (p. 118) meer:

> *"Het komt voor dat terugkeerders die na aankomst op het vliegveld zijn toegelaten tot Iran, alsnog strafrechtelijk worden vervolgd door de Iraanse autoriteiten. Volgens een bron zullen de autoriteiten een terugkeerder bij aankomst op het vliegveld meestal niet ter plekke arresteren, omdat het daar zichtbaar is en er veel mensen rondlopen die het zouden kunnen filmen met hun mobiele telefoon. Zij zullen het meestal in een controleerbare omgeving doen. Dan zal er bijvoorbeeld op het vliegveld tegen de terugkeerder worden gezegd dat er iets*

[20] https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/country-information-report-iran.pdf, p. 40

aan de hand is met het paspoort of dat er nog een openstaande verkeersboete is, en dat die persoon zich later op een bepaalde plaats en een bepaald tijdstip moet komen melden."

Dat op het vliegtuig zelf als regel geen arrestaties en mishandelingen plaatsvinden is dus kennelijk slechts een deel van de waarheid. De informatie van het Australische DFAT rapport is al met al zeer summier en onvolledig. In het licht hiervan is het dan ook bevreemdend dat ons ambtsbericht het überhaupt aanhaalt, te meer daar men kennelijk niet (mede) te rade is gegaan bij landenrapporten en ambtsberichten van andere landen.

Monitoring na aankomst

Tenslotte meldt het ambtsbericht (p. 116) dat er risico is om na terugkeer door de autoriteiten gemonitord te worden. Hier lijkt weinig over bekend te zijn, maar ook dit is een risico dat in principe beoordeeld moet worden.

Conclusie

De staatssecretaris lijkt te optimistisch te zijn over de risico's die (onder meer) afvalligen en bekeerlingen lopen bij terugkeer. Het in ambtsbericht aangehaalde Australische DFAT rapport is te dezen veel te summier en niet met bronnen onderbouwd. Het Nederlandse ambtsbericht geeft een veel genuanceerder beeld en wijst in de richting dat een langdurig verblijf in Nederland voor een asielaanvraag een groot risico geeft op ondervraging bij terugkeer. Hierbij kan van een afvallige of bekeerling gevraagd worden te verklaren dat hij nog steeds moslim is, wat niet gezien kan worden als een vrijblijvend verzoek en wat daarmee reeds een daad van vervolging kan zijn.

COLOFON

Dr. MARNIX VISSCHER
Coördinator juridische ondersteuning

5 FEBRUARI 2024
Deze notitie kan gedownload worden van www.juridisch.gave.nl en mag vrij verspreid worden mits onverkort en met vermelding van deze bepaling en verwijzing naar voornoemde website.

JURIDISCHE ONDERSTEUNING GAVE
Stichting Gave verlangt ernaar dat de vluchtelingen die naar ons land komen, worden gezien en geliefd. Gave is een interkerkelijke organisatie, die kerken en christenen bewust maakt van de bijbelse roeping om vluchtelingen gastvrij te ontvangen. De afdeling juridische ondersteuning geeft advies aan kerken en vrijwilligers aangaande vragen die liggen op het terrein van het vreemdelingenrecht. De afdeling biedt ook ondersteuning aan christenen die asiel aanvragen op grond van vrees voor geloofsvervolging.

Stichting Gave
Marie Curiestraat 35
3846 BW Harderwijk
T 0341 - 460 328
www.gave.nl | juridisch@gave.nl
IBAN NL85 INGB 0006 9900 56